

volj in jim je tudi — se vé, kolikor spačena natora človeška dopušča — ako le starši nikdar ne odstopijo od svojega povelja in svojeglavne volje otrokom nikoli ne pusté.

Kdor koli bereš te verstice, morebiti porečeš: „Veste kaj, preveč ste sporočili staršem“. „Če boste toliko zahtevali od njih, se bodo bali otroke vam v šolo voditi — in porečejo: Če moramo vse to starši pri svojih otrocih oskerbeti, preden jih v šolo pošljemo, — kaj bo pa šola delala z otroci?“

Nič se ne boj, dragi moj! Ne bodo se pregnali starši v spolnovanji svojih dolžnosti ne. Vedi, ko bi si res prizadevali vse to dopolnovati, potem bi še le šoli pripravili res dobro njivico, kjer bi njeni nauki nahajali pravo vlago in bi obetali obilo sadú. In ako bi starši vse to storili, preden nam otroke v šolo pošljejo, ako hočemo pri otrocih doseči pravo izrejo, šola in starši bomo imeli z združenimi močmi obilno opraviti.

(Prih. dalje.)

O d g o v o r

na poslednja 3 pisma Tovarševa v l. 11., 12., 13.

„Danica“ je donesla v l. 2., 3., 12—14. spis „o ljudski šoli“ s tem namenom, naj bi se zaumeni o tej današnje dni toliko važni napravi in njenih potrebah nekoliko bolj pojasnili, da bi se zamoglo potem na šolskem polji zdatnije in vspešnije delati, kakor do sedaj, Bogu na čast in korist ljudém. „Tovarš“ pa je pretresal dober kos tega spisa v omenjenih pismih, ter je skušal nekatere njegovih misli omajati in podreti. Čakal sem pretresa še ostalega konca; tega vendar še ni na dan, torej pogledjmo, so li one napadene misli tudi zares overžene! G. g. čitatelje pa vljudno prosim, naj vzamó dotične liste D. in T. v roko, in sodijo naj, kdo ima prav. Pričnimo s Bogom! — Pervo pismo (T. l. 11. str. 173 spodej: „V to šolo“ skor do konca) dokazuje, da šole gojilnice s kerš. duhom prvih časov (tacih namreč D. l. 3 str. 18 na koncu želi) niso sedaj nič več mogoče, ker takrat so imeli otroci (str. 173 v. 2. spodej) lepe zglede nad starši in učniki, ki so bili svetniki in večkrat mučeniki za sv. vero; sedaj pa ni več tako. Dovolite vprašati: Kaj naši otroci že nimajo kar nobenih lepih zgledov več? So li vsi starši in učitelji tako slabi in sprideni? Zares huda ob-

tožba brez milosti! Dalje: Mar niso imeli otroci prvih časov nobenih slabih zgledov? Sej vendar vemo iz povestnice cerkvene in življenja mučnikov, da so imeli takrat posamesni otroci ali cele družine koga zmed staršev terdega neznanboga; tudi dedje, babice, strici in teté, bratje in sestré so jim bili prav pogosto ajdje, in dobra polovica ljudi bila je neverna in spridena. Sam Bog tedaj vé, kdaj je bilo več slabih zgledov, takrat, ali danes?

One šole, veli T. str. 174, so bile čisto cerkvene, torej bil je lahko dober duh v njih, ali današnje so pa tudi deršavine, in ta ima pri šolah dostikrat svoje politične namene; šola se mora ravnati po tirjativah časa. Res so naše šole cerkvenoderšavine; ali dokažite, prosim, kdaj in kje je naša vlada postavno ovirala duha keršanske odgoje? Ga ni ravno pospeševala z dobrimi postavami? Nima li tedaj cerkev v ljudski naši šoli vse oblasti in moči, samo da jo če imeti in zna mladini v korist obračati?

Tirjatve časa pa zadevajo tudi zgolj samo učno tvarino, obliko in način učenja, ker duh keršanski se ne spreminja, kakor naša obleka, ampak je vedno eden in ravno tisti, torej se morajo še celó tirjatve časa vsaj pri kristijanih po njegovih vodilih ravnati.

Dalje dokazuje T. svoje terjenje s tem, da *učenci in učeni, duhovni in svetni, izhajajo vsi iz ljudstva, in ti značijo svoj čas v svojem djanji in nehanji; šole so tedaj takošne, kakoršno je ljudstvo.*

Prečudni dokaz! Zares ne bi se ga derznil tolmačiti iz tukej natisnjenih besedi, ali ravno to misel nahajamo določniše in prav otipno l. 13. str. 200 spodej v. 10. „*Ljudsko šolo moramo imeti za zerkalo svojega časa*“.

Ta dva izreka, sklenjena in v tukajšnji zvezi v ostrem nasprotji duhu kerš. odgoje prvih časov, zamoreta samo to pomenjati: Kakoršno je ljudstvo, iz kterega so učenci in učeni, dobro, ali hudobno, — taka je tudi šola, dobra, ali hudobna z učenci in učeni vred (zerkalo namreč kaže zravno obrazove lepote, tudi prav natančno njegove pomanjkljivosti, pege, maroga in lise). In sklep iz teh dveh izrekov zoper kerš. duh prvih časov v naši šoli je ta: Pervi kristijani so bili dobri, pobožni, torej so imeli dobre, pobožne šole; naše ljudstvo ni več tako, torej šole tudi ne morejo več take biti, ker učenci in

učeniki duhovski in svetni izhajajo iz tega ljudstva, in so zerkalo njegovo = taki, kakor ono.

Ali pa sme ta izrek sploh in v vseh rečeh veljati o naši šoli? Ali sme zares biti naša šola *popolno zerkalo* ljudstva ali svojega časa? V *dovoljenih* rečeh: v učni tvarini, načinu učenja pač sme biti; v *nravnih*, pregrešnih pa Bog ne daj! *Učenci* res značijo svoj čas, so *zerkalo* ljudstva v vseh rečeh, tudi v nerodnostih, napčnostih in pregreskih, pa to samo sperva, o začetku šole; ta pa ima ravno zato sveto dolžnost, da odpravlja po moči pri svojih šolarjih slabi in hudobni ta značaj časa. Kaj pa učeniki, ali smejo ti svoj čas značiti, zerkalo ljudstva biti v slabostih in hudobijah? Kdo je kterikrat pri kristijanih kaj takega učil?! Vedno se je učilo, in se še uči, terdi in tirja, naj bodo učitelji čisto zerkalo pobožnega življenja, pošteni kristijani v besedi in djanji: Torej je duh kerš. lahko v naših šolah, če so tudi zerkalo svojega časa v dovoljenih rečeh in zadevah.

Drugo pismo T. l. 12 spodbija očitaneje v D. l. 12., da je šola precej kriva hiranja in pešanja v kerš. življenji zlasti zavolj napčnega razlaganja kerš. nauka. Ker D. to šoli očita, jej gotovo v dolžnost šteje in od nje tirja, naj bi gorečnost in rast v dobrem množila in širila. Da šola to dolžnost ima, je v D. l. 2. in 3. očitno razloženo; ali g. Svitoslav govorec v 1. pismu o teh dveh spisih ne spodbija nikakor te dolžnosti, še le tukaj v 2. pismu se je lotil praznega tega dela in menda samo zato, da bi s prevernjeno podlago prekucnil tudi nanjo postavljeni zid t. j. z overženo dolžnostjo bi overgel tudi neljubo ono očitaneje. Piše pa str. 182 tako: „Od ljudske šole eni *prevec*, drugi *premalo* pričakujejo; prvi terdijo, da ona svet npravno zboljšuje, da odpravlja uboštvo in siromaštvo, pospešuje delavnost in obertnost; drugi pa, da vsega tega ne more storiti“. Pač sladko upanje in nado smo imeli dosihmal, da bode *prerोजना* šola ljudem mnogo koristila v dušnem in telesnem oziru, za *npravno* zboljšanje in lajši ali celó boljši *kruhek*, zdaj pa nenadoma terdi g. S., da je *prevec* kaj takega od šole pričakovati, da tedaj šola ne boljša ne npravno, ne telesno. Kakov namen ima tedaj ljudska šola? pojasnite nam egiptovsko to tamo, prosimo lepo! Da bi šola *sama* ali pa *npravno popolnoma* zboljševala in *vse* uboštvo panala, to je *prevec*

pričakovati od nje, *vsega* tega ne more sveršiti, *nekaj* pa zamore na vsaki strani storiti.

Sola je namreč hčerka sv. cerkve, rojena edino in najpred v pomoč za popolnise podučenje v sv. veri; še celó brati in pisati se je v nji učilo skor zgotj iz tega namena. To podučenje pa je vedno merilo in še meri in bo merilo tudi edino in najpred na zboljšanje serca = nravno poboljšanje sveta. Kdor tedaj terdi, da šola nravno ne zboljšuje, mora to tudi terditi od cerkve, kar pa gotovo ni mogoče, torej tudi od šole ne. Pa kdor *če* to viditi, lahko vidi iz D. I. 2. in 3. in tudi vsi kerš. šolski časopisi terdijo in tirjajo to dolžnost od šole, med njimi še prav čversto tudi naš „Tovars“. G. Svitoslav sam je te resnice popolno prepričan, jo terdi sploh po svojih spisih, celó v tem pismu, da! eno samo versto po tem tajenji, ko pravi: Od ljudske šole drugi *premalo* pričakujejo in terdijo, da vsega tega ne mora storiti (namreč *npravno* boljšati in telesno). Po teh besedah tisti *premalo* pričakujejo od šole, ki pravijo, da ona ne boljša npravno in telesno. Kdo tedaj ravno prav pričakuje? Gotovo tisti, ki upa od šole tudi npravnega zboljšanja sveta. In tako g. Sv. podira že v drugi versti, kar je v prejšnji zidal, terdi, kar je tajil.

Str. 183 v. 13. piše: Ko bi v sedanjih časih šol ne imeli, naš rod bi bil *npravno* še bolj spriden . . . ko imamo šole, si vender lahko pomaga.

Str. 184. od spodej v. 4: . . . „ona (šola) je, da ohranjuje, kar se more, da boljša, kar je mogoče“ . . .

In po mnogih krajih govori od sadú, ki ga šola donáša. Ta sad zamore biti = *zboljšanje npravno in telesno*, družega šola ne more donášati.

S tem dokazom torej *očitanje* v „Danici“ še ni overženo. Daljne napade bomo pregledali drug pot.

Pomenki

o slovenskem pisanji.

XXXV.

K. §. 15. č. b) pravim: Nennwörter, welche im Werfalle der Einzahl vor dem o zwei Mitlaute haben, schalten im Wesenfalle der Zwei- und Mehrzahl ein e ein: okno — öken, pismo — pisem.